

vědy. V roce 1967 požádal o profesorské řízení, které se táhlo do roku 1970, pak i přes kladné stanovisko fakultní buňky KSČ bylo zastaveno. A Erhart byl podruhé vyloučen z KSČ. Náplastí dostal ale v roce 1973 titul doktora věd za svou práci *Studium zur indoeuropäischen Morphologie*. Proč první hodnost nemohla být udělena a druhá, formálně vyšší, ano, je tajemstvím. V roce 1988 konečně Erhart dosáhl profesorského titulu, v devadesátých letech byl emeritován, ale i nadále se pedagogicky podílel na výuce, a to až do roku 2000. Je třeba zmínit, že od roku 1994 začal působit i v Etymologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR. Zde byl spolupracovníkem a vedoucím redaktorem *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*.

Erhart, ač limitován dobou a možnostmi, které dávala, dokázal navázat patřičné zahraniční kontakty s předními svými vrstevníky, zejména Oswaldem Szemerényim, Manfredem Mayrhofferem, Wolfgangem Meidem, Ericem P. Hampem, W. P. Schmidem, K. H. Schmidem na Západě; snažší to bylo s kolegy z Východu: Leonhardtem Hertenbergem, Algirdasem Sabaliauskasem, Wojciechem Smoczyńskim, Zigmaselem Zinkievičiusem a dalšími.

Neštěstím ne pro Erharta, ale pro indoevropéistiku bylo, že valná část jeho publikací vyšla jen na Východě a často jen v češtině (ač překlady některých prací byly zvažovány). Je třeba uvést, že i ty, co vyšly v němčině, se jen těžko dostávaly do povědomí Západu. K absurditám patří např. to, že na FF MU vyšly v podobě skript tyto tituly: *Litevština, Sanskrt I, Sanskrt II a Baltské jazyky*, které ve skutečnosti jsou mimořádnými synchronními deskripcemi i diachronními komparacemi, převyšujícími srovnatelné knihy vydané kdekoli! Totéž se týká Erhartových knih: *Základy jazykovědy/Úvod do studia jazykovědy* (vydáno mnohokrát jako skripta i jako standardní kniha), *Struktura indoíránských jazyků*

(nepřekonaná deskripční a komparativní gramatika sanskrtu, avestštiny a staroperštiny) a *Indoevropské jazyky*. Vše vydáno pouze česky, a navíc v malých nákladech a s mizernou distribucí. Přitom Erhartova preciznost by umožnila vydat prakticky cokoli, nejen co kdy napsal, ale i co přednášel: jeho styl přednášek byl tichý a nevzrušený, kdy měl před sebou jen nejn nutnější poznámky, a přitom výsledný text přednášky mohl být okamžitě sázen jako tisk, tak exaktní a přesný byl jeho styl vyjadřování. Jako poslední Erhartův doktorand jsem měl mnoho příležitostí sledovat jeho precizní analytický mozek při práci a stále obdivuji efektivitu jeho myšlenkových pochodů a ostří jeho intelektu.

Málo se ví, že Erharta rmoutil i stav českého vysokého školství a že v raných devadesátých letech byl jedním z tvůrců rozsáhlé reformy vysokého školství, která ale spíše než reformou byla kontrareformou, neboť mínila restituovat faktickou nezávislost vysokoškolského studia a nezávislost studentů a garantovat kvality, které mělo „staré vzdělání“. Nepřekvapuje, že stávající mechanismy ministerstev a univerzit nikdy tuto kontrareformu nemohly akceptovat, neboť byly proti samé páteři jejich existence, přesto snad jednou aspoň některé kvality „starého vzdělání“ budou znovu-vzkříšeny.

O. Šefčík

Vzpomínka na profesora Jana Chloupka (1928–2003)

V letošním roce si připomínáme dvojí výročí profesora PhDr. Jana Chloupka, DrSc.: uplynulo 85 let od jeho narození a před 10 lety jsme se s ním naposledy rozloučili. Je tedy namístě připomenout tohoto významného bohemistu, jehož odborné i pedagogické působení je těsně spojeno

s Brnem, zejména s Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity.

Jan Chloupek se narodil dne 25. července 1928 v Brně. Po vysokoškolských studiích na zdejší filozofické fakultě (obor český a anglický jazyk) krátce vyučoval na gymnáziu v Uherském Brodě. V roce 1952 se stal odborným pracovníkem nově založené brněnské pobočky dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český tehdejší ČSAV; zde se podílel na přípravných pracích pro Český jazykový atlas, zejména na počátečních terénních sběrech jazykového materiálu pro připravované dílo. S tím také souvisí téma jeho disertační práce *Syntax východomoravských nářečí* (1958) a habilitační spis *Otázky nářeční skladby* (1962), na jehož základě byl jmenován docentem v oboru český jazyk. Ostatně zájem o nářečí ho provázel po celý život, o tom svědčí i to, že se stal vědeckým recenzentem 1.–4. dílu Českého jazykového atlasu.

V roce 1969 Jan Chloupek přišel na filozofickou fakultu brněnské univerzity (tehdejší Univerzita J. E. Purkyně), s níž spojil veškeré své další vědecké i pedagogické působení: v roce 1980 se stal profesorem a v roce 1988 mu byl udělen titul doktora věd. Působil zde také v akademických funkcích: ve funkci proděkana a v letech 1980–1989 jako děkan fakulty. Pracovně byl s fakultou spjat více než třicet let.

Vědecky působil rovněž v zahraničí, zejména v Německu (v 60. letech dlouhodobě na Friedrich-Alexander-Universität Erlangen-Nürnberg), hojně publikoval také v zahraničních odborných časopisech a účastnil se mnoha mezinárodních konferencí.

Vědecké dílo prof. Chloupka je obsáhlé a je zaměřeno na současný jazyk, zejména je oceňováno jeho rozpracování teorie národního jazyka. Soustavně se zabýval spisovným jazykem, zvláště problematikou stylistickou, věnoval se i otázkám jazykové kultury. Středem jeho pozornosti byly vždy proměny národního jazyka, svůj zájem

o poznávání českého jazyka neustále rozšiřoval. Jeho zájmy dialektologické ho spojovaly s problematikou spontánní mluvy obecně. Z celé řady jeho prací připomeňme alespoň některé.

V publikaci *Aspekty dialektu* (1971) se věnuje obecným otázkám jazyka a přispívá ke zpřesnění koncepcce národního jazyka. Vedle již zmíněného zájmu o teritoriální nářečí se v sociolingvisticky orientovaném díle *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti* (1986) zabývá sociální stratifikací jazyka, syntaktická bádání spontánní mluvy pak zúročuje v 80. letech ve svém podílu na *Mluvnici češtiny* (1987, kapitola Skladba).

Cenný je Chloupkův autorský podíl na kolektivních publikacích a vysokoškolských učebnicích. Jeho všestranné odborné zájmy byly východiskem pro četné studie z oblasti stylistiky a našly své uplatnění v kolektivních stylisticky zaměřených monografiích *Stylistika češtiny* (1991 – spolu s M. Čechovou, M. Krčmovou a E. Minářovou), v přepracované verzi *Stylistika českého jazyka* (1997, týž autorský kolektiv pod vedením M. Čechové) a dále *Současná česká stylistika* (titíž 2003). Kromě propracování koncepcce a pojmosloví oboru se zde zabýval zvláště diferenciací a stratifikací národního jazyka a vymezením stylu prostěsdělovacího (hovorového). Zájem o jazyk a styl spontánně mluvených projevů i o mluvený jazyk východomoravského regionu se odrazil v jeho podílu na dalších kolektivních dílech *Mluvená čeština na Moravě* (1997) a *Tváře češtiny* (2002).

I po odchodu do důchodu (v roce 1993) neustával v odborné a pedagogické činnosti. Příležitostně přednášel na filozofických fakultách v Brně a v Ostravě, a jak ukazují roky vydání jednotlivých publikací, pokračoval v neutuchajícím vědeckém bádání až do konce života. Jan Chloupek zemřel 7. října 2003.

Vedle vědecké práce nelze nezmínit jeho činnost popularizační. Prof. Chloupek měl

vynikající schopnost poutavým způsobem přiblížit výsledky jazykovědné práce zájemcům z řad laické veřejnosti, což prokázal jak při psaní jazykových drobností do periodik, tak především v *Knížce o češtině* (1974).

Nesmíme opomenout, že prof. Chloupek byl výborným vysokoškolským učitelem, jehož pedagogické působení na brněnské filozofické fakultě ovlivnilo další generace lingvistů a učitelů. Jeho semináře byly vždy otevřené podnětným diskusím

o aktuálních jazykových otázkách a vzbuzovaly v posluchačích živý zájem o hlubší poznání našeho jazyka, na což ráda – jako jedna z mnoha jeho posluchačů – vzpomínám.

Na profesora Chloupeka i po mnoha letech stále vzpomínáme nejen jako na vynikajícího odborníka a skvělého pedagoga, ale také a především jako na dobrého a laskavého člověka.

J. Vojtová

Redakci Universitas došlo

pokračování ze str. 14

Vladimír Podborský, Jaromír Kovárník, **Jaroslav Palliardi 20. 2. 1861–12. 3. 1922.**

Masarykova univerzita, Brno 2012

Sborník z konference 2012. **Člověk, víno, společnost.** Masarykova univerzita, Brno 2013

Sborník z workshopu. **Geografický výzkum: společnost a příroda v období krize.** Masarykova univerzita, Brno 2013

Sborník abstraktů příspěvků z konference.

Motivace nadaných žáků a studentů v matematice a přírodních vědách II.

17. 6.–19. 6. 2013. Jiřina Novotná (ed.). Masarykova univerzita, Brno 2013

Kateřina Sedláčková, **L'oeuvre mobile de Michel Butor.** Masarykova univerzita, Brno 2012

Petr Stehlík, **Bosna v chorvatských národně-integračních ideologiích 19.**

století. Masarykova univerzita, Brno 2013

Svět a krajina pohledem z výšky. Materiál pro učitele. Marta Romaňáková. Masarykova univerzita, Brno 2013

Eva Víchová a kolektiv autorů, Komunity, sítě a spolupráce. 20 pohledů pro knihovny. Masarykova univerzita, Brno 2012

Masarykova univerzita. Výroční zpráva 2012. Masarykova univerzita, Brno 2013

Otto Gutfreund, Prosba (Prometheus), 1911–1913